

Processutvärdering av SSPF i Knivsta kommun

Socialtjänst, skola, polis och fritid i samverkan för ungdomar

FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård (FoU-S)
Region Uppsala i samverkan med kommunerna i Uppsala län

FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård (FoU-S) är en forsknings- och utvecklingsenhet som verkar för att bästa tillgängliga kunskap ska användas i socialtjänstens och den angränsande hälso- och sjukvårdens verksamheter i Uppsala län. FoU-S styrs och finansieras gemensamt av länets kommuner och Region Uppsala.

FoU-rapporter är ett sätt att skapa och sprida kunskap. På Samverkanswebben, som vänder sig till alla som samverkar med Region Uppsala, kan du ta del av FoU-S rapporter och andra kunskapsstöd samt läsa mer om verksamheten: regionuppsala.se/fou-s

Detta är en rapport från FoU-S rapportserie *FoU-S redovisar*. Det innebär att rapporten:

- möter den specifika uppdragsgivarens/verksamhetens behov av kartläggning, uppföljning eller utvärdering
- har genomgått kollegial granskning.

Titel: Processutvärdering av SSPF i Knivsta kommun – Skola, socialtjänst, polis och fritid i samverkan för ungdomar.

Författare: Pérez Aronsson, Fanny.

Serienummer: FOUSR-2023:2.

Uppdragsgivare: Hälsa, stöd, vård och omsorg (HSVO), en samverkansorganisation mellan kommunerna i Uppsala län och Region Uppsala.

Utgivningsdatum: 2023-01-26.

Rättigheter: Denna text är skyddad enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Du får gärna citera texten om du uppger källan.

Citering: Pérez Aronsson, F. (2023). *Processutvärdering av SSPF i Knivsta kommun – Skola, socialtjänst, polis och fritid i samverkan för ungdomar*. Rapportserie FoU-S redovisar. Uppsala: FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård, Region Uppsala.

Layout: Annie Palmgren.

Förord

SSPF är en samverkansmodell mellan skola, socialtjänst, polis och fritid. Den här rapporten handlar om en utvärdering av SSPF i Knivsta kommun och syftar till att identifiera förtjänster och möjliga utvecklingsområden i kommunens arbetssätt.

Socialchefs nätverket beslutade efter en förfrågan att ge i uppdrag till FoU Socialtjänst att undersöka arbetsprocesserna i SSPF i flera kommuner i länet. Uppdraget inleddes med en processutvärdering av Uppsala kommuns arbete med SSPF under våren 2022. Då intresse fanns hos fler kommuner genomfördes också en processutvärdering av SSPF i Knivsta kommun under hösten 2022. Denna rapport ger resultaten av det arbetet.

Jag vill här passa på att rikta ett tack till Fanny Pérez Aronsson som genomfört utvärderingen och skrivit rapporten, övriga medarbetare inom FoU Socialtjänst som bidragit till rapportens utformning, samt alla inom berörda verksamheter som medverkat i intervjuer och enkätundersökningar.

Nima Najafi

Verksamhetschef FoU Socialtjänst och angränsade hälso- och sjukvård, Region Uppsala
Uppsala, januari 2023

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Samverkan för att synliggöra risk- och skyddsfaktorer	8
Samverkan och samsyn	8
Syfte och frågeställningar	9
Metod och material	10
Dokumentation	10
Enkät.....	10
Enskilda intervjuer och gruppintervjuer.....	11
Resultat	12
Organisation av SSPF i Knivsta kommun	12
SSPF Strateg, Operativ och Individ.....	12
Generell, grupp- och individnivå.....	14
Förtjänster av att samverka på flera nivåer.....	15
Omorganisation som framgångsfaktor	16
En liten kommun: fördelar och utmaningar	18
Möjligt förändrings- och utvecklingsarbete	19
Att utveckla den strategiska gruppens uppdrag	19
En breddad målgrupp: förebyggande arbete i lägre åldrar	21
Arbetsgrupper och gästspel som arbetssätt	23
Sammanfattande slutsatser	26
Hur organiseras det lokala SSPF-arbetet?.....	26
Vilka framgångsfaktorer går att identifiera i relation till detta arbetssätt?	27
Vilka utvecklingsområden går att identifiera i relation till detta arbetssätt?	27
En breddad målgrupp	27
Utveckling av den strategiska gruppens uppdrag	28
Avslutande kommentarer	29
Referenser	30

Sammanfattning

Den här rapporten är en processutvärdering av arbetssättet SSPF i Knivsta kommun. SSPF är ett samverkansarbete mellan socialtjänst, skola, polis och fritid på kommunal nivå. Arbetssättet finns i en mängd variationer, med socialtjänst, skola och polis (SSP) som kärna, där andra verksamheter tillkommit över tid och efter behov, framför allt fritid (SSPF). SSP utgörs av en flertal metoder där de involverade verksamheterna samverkar för att förebygga och motverka att barn och ungdomar fastnar i kriminalitet och missbruk. Genom samverkan mellan de olika organisationerna syftar arbetet till att ge en ökad helhetssyn, förmåga att agera tidigt och samordnat, samt att skapa snabba kontaktvägar mellan organisationerna. Då SSP inte är en konkret modell, utan snarare en samverkansprocess, ser arbetet med SSP olika ut beroende på var det sker.

I Knivsta har arbetssättet SSPF bedrivits i olika former under flera års tid, och det nuvarande arbetssättet inleddes under 2019. Arbetet organiseras utifrån en operativ och en strategisk grupp, där relevanta representanter från de fyra kärnverksamheterna (socialtjänst, polis, skola och fritid) ingår. I den strategiska gruppen ingår även andra representanter av relevans för det kommunala trygghetsarbetet. SSPF i Knivsta kommun har också möjlighet att genomföra individärenden inom SSPF Individ, dit relevanta representanter från både den operativa och den strategiska gruppen kan kallas utifrån behov. Vid utvärderingstillfället fokuserade arbetet på ungdomar i högstade- och gymnasieålder.

Till grund för processutvärderingen ligger dokumentation i form av bland annat mötesanteckningar, verksamhetsberättelser och instruktioner för olika insatser, en webenkät till samtliga involverade i SSPF i Knivsta kommun, och intervjuer med ett mindre antal deltagare från varje verksamhet. Förutom intervjuer med representanter från de fyra verksamheterna i SSPF intervjuades även några av de representanter i den strategiska gruppen som tillhör andra verksamheter. Resultatet presenteras i form av tre olika avsnitt. Det första fokuserar på hur arbetet organiseras, det andra fokuserar på samverkansfrågor, och det tredje på pågående utvecklingsarbete och andra utvecklingsmöjligheter som identifieras av deltagarna.

Resultatet i rapporten är organiserat efter tre vägledande frågeställningar: 1) Hur organiseras det lokala SSPF-arbetet i Knivsta kommun? Hur beskriver inblandade verksamheter organisering av det lokala SSPF-arbetet och arbetets olika delar? 2) Vilka framgångsfaktorer går att identifiera i relation till detta arbetssätt? 3) Vilka utvecklingsområden går att identifiera i relation till detta arbetssätt?

En tydlig framgångsfaktor som identifieras i processutvärderingen är att Knivsta omorganiserat och nylanserat arbetssättet i samband med att brister identifierats, och ersatte tidigare SSPF-arbete med det arbetssätt som utvärderas i den här rapporten. Beslutet att börja om arbetet utifrån tidigare erfarenheter och att formalisera detta arbete i den uppdragsbeskrivning som kommunen upprättat visar på en vilja att utveckla och förbättra arbetet, samt en lyhördhet kring behov och förutsättningar. Vidare beskrivs denna omorganisation som relativt välfungerande av intervjudeltagarna, i synnerhet den operativa gruppens arbete.

I intervjuerna beskriver flera deltagare att det är den operativa gruppen som legat i fokus sedan nylanseringen, för att implementera ett välfungerande, operativt arbete där den strategiska gruppen också kan svara på den operativa gruppens behov och identifierade problemområden. Detta innebär att de löpande aktiviteter som SSPF-verksamheterna deltar i och samverkan mellan verksamheterna på operativ nivå fungerar bra.

Fokus på det operativa arbetet har dock också inneburit att den strategiska gruppen främst arbetat med att möta upp operativa behov. I samband med att den operativa gruppens arbete stabiliserats har samtal om hur strategiskt arbete, utöver det åtgärdande på operativ nivå, kan och ska se ut, och en brist i samsyn har därmed uppmärksammats. Vid utvärderingstillfället hade dessa diskussioner precis inletts, och det rådde därför delade meningar om hur det strategiska arbetet fungera framåt. Ett tydligt fynd i processutvärderingen är därför att den strategiska gruppens uppdrag behöver tydliggöras. Den uppdragsbeskrivning som finns för den strategiska gruppens arbete är relativt kortfattad, vilket innebär att de olika funktionerna som ingår i gruppen möts med olika förväntningar och målbilder, grundade i deras respektive kärnverksamheter och huvuduppdrag.

I relation till detta efterfrågas också en tydligare förväntansbild på SSPF, alltså vad arbetet förväntas åstadkomma. En utökad uppdragsbeskrivning, där den strategiska gruppens ansvar och mandat tydliggörs, skulle därför kunna underlätta för den strategiska gruppen att avgränsa och inrikta sitt arbete. Genom att utarbeta en tydligare, gemensam målbild för arbetet kan också konkreta målsättningar för arbete uppföras och uppföljas. Vidare nämner också flera deltagare att det behövs tydligare och mer strukturerad kommunikation mellan såväl den operativa och den strategiska gruppen, för att information ska överföras korrekt, och mellan den strategiska gruppen och ledningsgruppen för samverkan för att säkra att SSPF-arbetet sker i enlighet med den uppdragsbeskrivning som upprättats och eventuella förväntningar som finns från ledningshåll.

Ett annat utvecklingsområde som benämns av samtliga deltagare är frågan om målgrupp för arbetet. Vid utvärderingstillfället riktar sig SSPF i Knivsta kommun mot högstadie- och gymnasieungdomar, men i intervjuerna blir det också tydligt att det finns ett behov av att inkludera även mellanstadieskolorna i arbetet för att arbeta mer med tidig upptäckt och tidigt brottsförebyggande arbete. Där det däremot råder delade meningar är kring hur denna utökning ska gå till, om mellanstadieskolor ska delta regelbundet eller vid "gästspel", och vilka eventuella utmaningar som finns med fler deltagare i SSPF-grupperna. Samtidigt skulle inkluderandet av mellanstadieskolorna innebära en utökad samverkan mellan verksamheterna, och möjliggöra ett tidigt brottsförebyggande arbete som, på lång sikt, kan leda till minskade insatser på exempelvis gymnasienivå.

SSPF i Knivsta kommun är alltså ett samverkansarbete under utveckling, där många idéer finns bland deltagarna. De utmaningar och utvecklingsmöjligheter som identifierats i processutvärderingen är sådana som SSPF-grupperna behöver ha fortsatta diskussioner kring, i dialog med ledningsgruppen för samverkan, för att kunna ta formella beslut som förankras i verksamheterna för ett fortsatt förbättringsarbete.

Bakgrund

Ungdomsbrottsligheten har legat på en stabil nivå nationellt under de senaste 30 åren (Polismyndigheten, 2022) och en mängd olika insatser pågår runt om i landet för att tidigt identifiera riskfaktorer, samt förebygga och minska missbruk och kriminalitet bland ungdomar. Det finns ett flertal olika metoder och arbetssätt för att förebygga kriminalitet och normbrytande beteende hos barn och unga. Ett av dessa arbetssätt är samverkansformen SSPF. SSPF syftar till att både förebygga riskbeteenden och tidigt identifiera risk för missbruk och kriminalitet bland ungdomar (BRÅ, 2022). Genom samverkan mellan olika verksamheter, främst socialtjänst, skola, polis och fritid, bedrivs olika former av brottsförebyggande arbete, som varierar utifrån enskilda kommuners behov och förutsättningar. Idag bedrivs olika varianter av SSPF-arbete i ca 148 kommuner runt om i landet (BRÅ, 2022).

Arbetssättet SSP (samverkan mellan skola, socialtjänst och polis) introducerades i Danmark på 1970-talet och spreds till Sverige för ett tiotal år sedan. Sedan införandet har arbetet utvidgats i många kommuner för att inkludera flera verksamheter, främst inom fritidssektorn, och kallas då SSPF. Arbetssättet syftar till att tidigt identifiera ungdomar som befinner sig i riskzon för kriminalitet och/eller missbruk och är alltså en form av brottsförebyggande arbete (Brå, 2022). Arbetet sker generellt genom insatser både på grupp- och individnivå, men kan variera mellan olika kommuner beroende på ledning och valt fokus. Enskilda ungdomar eller grupper aktualiseras i arbetet när någon av de involverade parterna fattat misstanke om utveckling av ett negativt beteende (Brå, 2022). För att verksamheterna ska kunna dela information om individer sinsemellan inhämtas samtycke från vårdnadshavare.

Utifrån de sekretessbestämmelser som finns är individarbetet en särskild utmaning i samverkan, vilket också identifierats i tidigare studier av SSPF (Pedersen & Stothard, 2015; Turner, Nilsson & Jidetoft, 2015). I sin rapport om informationsdelning mellan polis och socialtjänst visar Brottsförebyggande rådet att många upplever att sekretessen utgör ett hinder i samverkan (BRÅ, 2021). Det finns dock inte en entydig bild av hindret, utan verkar utgöras av en blandning av kunskapsbrist, osäkerhet och olika tolkningar av lagstiftning, vilket leder till en felaktig bild av möjligheter för informationsutbyte (BRÅ, 2021). Inom samverkansformen SSPF arbetar många med detta genom att samla in samtycke att dela information från vårdnadshavare och ungdomar när enskilda ungdomar aktualiseras, men det kvarstår problem relaterade till uppföljning och återkoppling av SSPF-arbete, exempelvis när ett ärende överlämnas från skola till socialtjänst. Detta leder till en frustration bland deltagarna, då resultaten eller effekterna inte kan delas. Det finns också, som även BRÅ visats, en viss osäkerhet kring hur mycket information man får dela (Pérez Aronsson, 2022).

Kort om barn och unga i Knivsta kommun och närliggande kommuner

- Knivsta är en av Uppsala läns åtta kommuner, belägen i söder med goda förbindelser till Uppsala och Stockholm.
- I Knivsta kommun bor ca 20 000 personer varav ca 30% av är barn under 18 år, en något högre andel än rikssnittet (Knivsta kommun, 2022a).
- En stor andel av barnen och ungdomarna som är folkbokförda i Knivsta kommun går i grundskolan i kommunen, men av de som går i gymnasiet pendlar 97% till en annan kommun. 70% av ungdomarna i gymnasiet i Knivsta är folkbokförda i en annan kommun (Skolverket, 2021).

I Knivsta kommun kallas arbetssättet för SSPF, då det huvudsakligen är skola, socialtjänst, polismyndigheten och fritid som samverkar. Arbetet är uppdelat i en operativ och en strategisk grupp, och i den strategiska gruppen förekommer även ett fåtal andra aktörer. Kommunen har arbetat med det nuvarande SSPF-upplägget sedan slutet av 2019, men ett SSPF-liknande arbete förekommit i olika former tidigare. Utvärderingen fokuserar därför främst på nuvarande arbetssätt i kommunen.

I dagsläget finns relativt lite kunskap om arbetssättet SSPF. Brottsförebyggande rådet har tagit fram ett informationsmaterial om SSPF som presenterar hur arbetet kan organiseras, centrala faktorer för framgång, hur processer kan utformas och vikten av att arbeta med uppföljning (BRÅ, 2022). Det har också utvärderats i Danmark (Boolsen, 2000; Pedersen och Stothard, 2015), Göteborg (Turner, Nilsson & Jidetoft, 2015), Uppsala (Pérez Aronsson, 2022), och tre avidentifierade kommuner i en licentiatavhandling (Söderberg, 2016). Arbetssättet har också studerats i ett par studentuppsatser (Barucic & Rosengren, 2008; Byttner & Olsson, 2018). Denna processutvärdering är således ett bidrag till arbetet med att synliggöra framgångsfaktorer och utvecklingsmöjligheter i arbetssättet.

Samverkan för att synliggöra risk- och skyddsfaktorer

SSPF är ett brottsförebyggande arbetssätt som främst fokuserar på barn och ungdomar i *riskzon* för kriminalitet, missbruk eller annat normbrytande beteende (BRÅ, 2022). Riskfaktorer kan kortfattat beskrivas som egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som på olika sätt ökar risken för ett visst utfall, exempelvis kriminalitet. Dock är orsakssamband svåra att fastställa, och det är ovanligt att enskilda riskfaktorer leder till ett specifikt beteende. Däremot är det väl känt att flera olika riskfaktorer i samspel med varandra riskerar att bidra till utvecklingen av normbrytande eller socialt nerbrytande beteenden (Andershed & Andershed, 2015). I relation till riskfaktorer finns också olika skyddsfaktorer, som på olika sätt förebygger utvecklingen av normbrytande beteende trots exponering för riskfaktorer. Skyddsfaktorer är alltså inte avsaknaden av risk, utan något som minskar påverkan av en existerande riskfaktor.

Socialstyrelsen rekommenderar insatser som är multimodala, och riktar sig mot faktorer både hos vårdnadshavare och barn, och som inbegriper de olika sociala sammanhangen kring det aktuella barnet (Andershed & Andershed, 2015). Arbetssätt som SSPF kan förstås som ett sätt att genom samverkan öka effekterna av olika insatser, då de olika verksamheterna i SSPF möter barn och vårdnadshavare i olika sammanhang. Genom samverkan mellan olika verksamheter går det således att få en bredare bild av vilka risk- respektive skyddsfaktorer som finns i ett barns liv, samt införa lämpliga insatser utifrån detta. Arbetssätt som SSPF kan därför förstås som ett sätt att genom samverkan öka effekterna av olika insatser, då de olika verksamheterna inom SSPF möter barn och vårdnadshavare i olika sammanhang.

Samverkan och samsyn

I den här rapporten läggs särskilt fokus på samverkan och samsyn i arbetssättet SSPF. Då SSPF är en samverkansform blir förståelsen av samverkan, och hur denna fungerar, samt hur god samsyn det finns inom en arbetsgrupp, särskilt viktigt. Samverkan förstås som här som ett strukturerat sätt att lös problem som enskilda verksamheter inte kan lösa på egen hand (Kunskapsguiden, 2019). I BRÅ:s (2022) stödmaterial kring SSPF betonas vikten av en tydlig ledning, struktur och samsyn i arbetet. Samverkan måste ske redan på

planeringsstadiet, så alla involverade verksamheter får inflytande över arbetssättet. Samverkan är något som behövs formaliseras genom förankring hos och överenskommelser mellan de olika verksamheterna, där syfte och mål också formuleras. För att samverkan ska bli välfungerande krävs det att den sker på så lika villkor som möjligt, så verksamheterna har liknande förutsättningar att delta i arbetet, samt att roller och ansvar klargörs. Samsyn är avgörande för att samverkan ska fungera, då det behövs en gemensam förståelse för vad syftet med arbetet är och hur man når dit. Det handlar också om att ha respekt och tillit för varandras uppdrag och kompetens, och en förståelse för hur dessa olika delar bidrar till arbetet, för att på så sätt kunna samverka utifrån och med hjälp av de olika verksamheterna. Det ska finnas en tydlig struktur för planering, genomförande och uppföljning av insatser och en beredskap för förändrade förutsättningar (BRÅ, 2022). Vidare krävs god kunskap om varandras verksamheter och en gemensam förståelse av vad uppdraget här, hur det nås, och vilka målgrupper man riktar sig till (Kunskapsguiden, 2019). Ett viktigt steg i samverkan är också uppföljning av arbetet, både för att utvärdera om samverkansformen gör skillnad och för att synliggöra utvecklingsområden (Lieberman-Ram, 2022).

I SSPF möts fyra relativt olika verksamheter för att samverka kring en gemensam fråga. Dessa verksamheter har alla olika uppdragsbeskrivningar, arbetssätt och logiker som ska mötas och samsyn i frågan om syfte, arbetssätt och målsättningar blir därför centralt för att samverkan ska kunna fungera. Utan samsyn i arbetet riskerar verksamheterna att fortsätta arbeta som helt separata enheter, med sin egen bild av SSPF-uppdraget, med egna mål och visioner, istället för att samverka mot en gemensam målbild.

Syfte och frågeställningar

Uppdraget att genomföra en processutvärdering av SSPF i Knivsta kommun kom till FoU-S från Socialchefs-nätverket under hösten 2021, och följer en processutvärdering av SSPF i Uppsala kommun (Pérez Aronsson, 2022). Syftet med processutvärderingen av SSPF i Knivsta kommun är att identifiera vilka delar av arbetet som är välfungerande och vilka delar av arbetet som kan utvecklas. Följande frågeställningar formulerades:

1. Hur organiseras det lokala SSPF-arbetet i Knivsta kommun? Hur beskriver inblandade verksamheter organiseringen av det lokala SSPF-arbetet och arbetets olika delar?
2. Vilka framgångsfaktorer går att identifiera i relation till detta arbetssätt?
3. Vilka utvecklingsområden går att identifiera i relation till detta arbetssätt?

Metod och material

Rapporten utgörs av en undersökning av arbetet med SSPF i Knivsta kommun, där FoU-S fick i uppdrag att genomföra en processutvärdering. Processutvärderingar innebär att särskilt fokus läggs på hur och under vilka förutsättningar ett arbetssätt genomförs. En processutvärdering handlar alltså om att kartlägga vilka förväntningar som finns på arbetet samt hur det faktiskt sker, alltså hur medverkande verksamheter ser på arbetet och hur arbetssättet är utformat. Processutvärderingar kallas ibland även lärande utvärderingar, då de främst sker under en pågående intervention och har som syfte att utveckla eller förbättra en existerande verksamhet (Denvall, 2011).

Till grund för processutvärderingen har tre olika typer av material insamlats och analyserats: skriftliga underlag/dokumentation, enkätsvar och intervjuer. Insamlingen och analysen av materialet följde också denna ordning. Först skedde en inläsning om arbetet utifrån den dokumentation som förmedlades, sedan skickades enkäten ut till representanterna i SSPF-arbetet. Slutligen genomfördes intervjuerna, med resultat från enkäten och dokumentationen i åtanke. Denna stegvisa analys gjordes för att fånga arbetssättets lokala förutsättningar och ramar och för att fördjupning sedan skulle kunna ske i intervjuerna.

Dokumentation

Skriftliga underlag förmedlades av den tidigare samordnare för SSPF i Knivsta kommun, i samband med att FoU-S tilldelades uppdraget. Dessa dokument inkluderades i analysen för att få en organisatorisk överblick över arbetssättet och hur arbetet beskrivs i den upprättade uppdragsbeskrivningen. De dokument som analyserats är

- uppdragsbeskrivning för SSPF i Knivsta kommun (Knivsta kommun, 2019)
- minnesanteckningar från möten för SSPF Strategisk och SSPF Operativ
- årshjul och kalendarium (Knivsta kommun, 2022b)
- samverkan kring trygghet i Knivsta kommun (Knivsta kommun, u.å.).

Enkät

En kortfattad enkät förmedlades till alla representanter i både den operativa och den strategiska gruppen, de två grupper som utgör SSPF-arbetet i Knivsta kommun. I denna enkät ställdes frågor om gruppmedlemskap, hur länge man varit engagerad i SSPF, samt frågor om deltagarnas uppfattning av SSPF:s syfte, samlade kompetens, och möjlighet att arbeta med olika frågor. Enkäten syftade till att ge samtliga representanter möjlighet att svara på frågor om SSPF:s arbete och att synliggöra särskilda utmaningar eller utvecklingsområden, vilket i sin tur låg till grund för de intervjuguider som används vid gruppintervjuerna. För att möjliggöra vissa jämförelser utformades enkäten för att vara likartad både den som användes vid utvärdering av Uppsala kommun (Pérez Aronsson, 2022) och Göteborgs stad (Turner, Nilsson & Jidetoft, 2015).

Enskilda intervjuer och gruppintervjuer

Då en processutvärdering fokuserar förutsättningar för och förväntningar på ett arbete, i relation till hur det genomförs i praktiken, genomfördes intervjuer för att ge ytterligare insyn i de olika verksamheternas upplevelse av arbetssättet. Intervjuerna genomfördes antingen enskilt eller i mindre grupper på 2–3 personer, utifrån både verksamhetstillhörighet och vilken SSPF-grupp som deltagarna tillhörde. Detta varierade beroende på antalet representanter från de olika verksamheterna, då vissa enbart representeras av en eller två personer i respektive SSPF-grupp, samt intresse för deltagande. Upplägget valdes för att få en bild av de respektive verksamheternas syn på och förutsättningar för att genomföra arbetet och hur de två olika grupperna arbetar. Utöver de fyra ordinarie verksamheterna i SSPF ingår även en regional representant i den strategiska gruppen som också intervjuades. Totalt genomfördes tre gruppintervjuer (med sammanlagt sju personer) och fem enskilda intervjuer. Intervjuerna bandades och transkriberades i sin helhet. Informella samtal fördes med samordnaren av kommunens SSPF-arbetet för att säkerställa att korrekt information om exempelvis arbetets organisation inhämtats. Vid intervjuerna fördjupades frågor om SSPF:s syfte och mål, vilka delar av arbetet som fungerar och vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Vidare ställdes frågor om hur deltagarna uppfattar sin egen respektive de olika verksamheternas roll, och förutsättningar för att utföra uppdraget.

Intervjuerna tematiserades och analyserades utifrån återkommande teman och mönster utifrån frågeställningarna, där arbetets organisering, framgångsfaktorer och förtjänster i arbetet, samt utmaningar och utvecklingsområden lyfts fram, med särskilt fokus på var samsyn fanns och där deltagarnas perspektiv skilde sig åt. De fynd som gjordes i analysen av intervjuerna kopplades också tillbaka till enkätsvaren och dokumentationen som analyserats.

Resultat

Resultaten svarar inledningsvis på den första frågeställningen om hur det lokala SSPF-arbetet i Knivsta kommun organiseras. Sedan besvaras den andra frågeställningen om framgångsfaktorer, med fokus på samverkan och de förtjänster som identifierats i utvärdering, i avsnittet *Samverkan på olika nivåer*. Slutligen besvaras den tredje frågeställningen om utvecklingsområden i avsnittet *Möjligt förändrings- och utvecklingsarbete*.

Organisation av SSPF i Knivsta kommun

Den första frågeställningen för utvärderingen av SSPF i Knivsta kommun är hur arbets sättet organiseras. Det är centralt för att förstå de framgångsfaktorer eller förtjänster och de utmaningar som identifieras i arbets sättet. Arbetet med SSPF i Knivsta kommun sker på uppdrag av ledningsgruppen för samverkan kommun – polis – räddningstjänst, på området samverkan mellan polis, kommun och räddningstjänst. Ledningsgruppen överser en rad olika trygghetsinsatser i kommunen utöver SSPF. Bland annat genomförs en lägesbildsanalys varje vecka i en grupp där bland annat sammankallande för SSPF:s strategiska grupp ingår, utifrån de lägesrapporter som en rad olika verksamheter och aktörer i kommunen skrivit. Bland dessa verksamheter ingår samtliga SSPF-verksamheter, och rapporter av relevans för SSPF-arbetet kan delges den strategiska gruppen.

SSPF-arbetet i Knivsta är på så vis en del av ett större samverkan mellan olika verksamheter på såväl barn och unga-området som ett bredare säkerhets- och trygghetsområde. SSPF-arbetet genomförs av tre grupper vilket är den del av det kommunala trygghetsarbetet som utvärderingen fokuserat på. Dessa grupper heter *SSPF Strateg*, *SSPF Operativ* och *SSPF Individ*. De två första kommer att kallas för den strategiska respektive den operativa gruppen i denna rapport. Den tredje gruppen, SSPF Individ, sammankallas vid behov och består av olika representanter utifrån det specifika individärendet. Denna grupp kommer därför främst diskuteras i relation till individärenden i stort. Ledningsgruppen ingår inte i utvärderingen, utan diskuteras enbart i relation till det specifika SSPF-arbetet.

SSPF Strateg, Operativ och Individ

Den operativa SSPF-gruppen i Knivsta kommun arbetar direkt i verksamheterna med barn och ungdomar, och tanken är att detta ska ske utifrån den strategiska gruppens planering. Gruppen ska samordna och genomföra olika aktiviteter utifrån utarbetade strategier (Knivsta kommun, 2019). Den operativa gruppen träffas varannan vecka. I operativa gruppen ingår kuratorer och elevcoacher från Knivstas tre högstadieskolor och enda gymnasieskola¹, familjebehandlare från Råd och Stöd, verksamhetschef för Ungdomsverksamheten, områdepolis, och socialsekreterare från mottagningen barn och unga. För den operativa gruppen finns vid utvärderingstillfället ingen utsedd sammankallande funktion, utan ordförandeskapet för möten sker enligt rullande schema. Vid SSPF:s ordinarie möten följer deltagarna upp vad som skett sen sist, eventuella problemområden identifieras och bearbetas, och gemensamma åtgärder koordineras (Knivsta kommun, 2019).

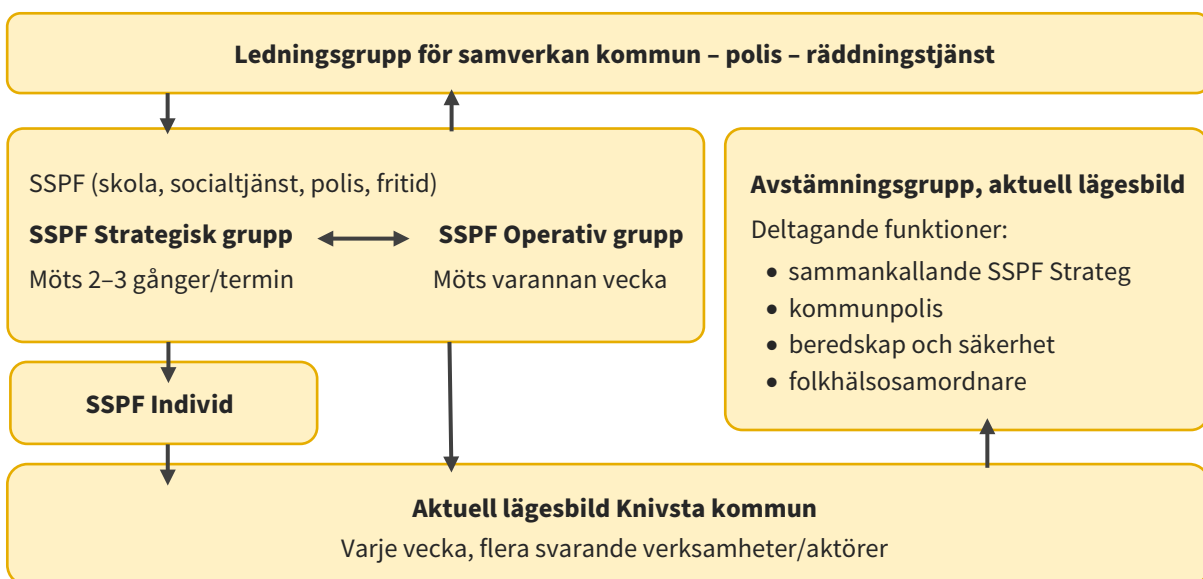
---

¹ Av de tre högstadieskolor som ingår i SSPF i Knivsta kommun är en fristående och två kommunala) och gymnasieskolan är kommunal. Övriga skolor i kommunen riktar sig till yngre åldrar och ingår därför inte i SSPF-samverkan vid utvärderingstillfället.

Vidare finns även SSPF Individ där representanter från främst den operativa gruppen samlas för att samverka kring enskilda ungdomar. Även representanter från den strategiska gruppen kan delta beroende på behov. Detta är inte en grupp som möts regelbundet, utan som sammankallas vid behov. Vilka representanter som deltar kan därför variera beroende på exempelvis vilken skola den aktuella ungdomen går på. Denna samverkan sker efter att samtycke samlats in från vårdnadshavare/individer för att de olika verksamheterna ska kunna hitta gemensamma förslag på stödjande insatser. Samtycket samlas in med syfte att olika funktioner från olika verksamheter, av vikt för individen, ska kunna delta och dela information med varandra (Knivsta kommun, 2019). SSPF Individ sammankallas vid behov och har inte regelbundna möten.

Den strategiska SSPF-gruppen i Knivsta kommun har, utifrån den dokumentation som finns, som huvudsakligt uppdrag att ta fram problembilder och fokusområden, samt analysera och utforma strategier för att arbeta med dessa (Knivsta kommun, 2019). Uppdraget är alltså att ta strategiska beslut för SSPF-arbetet och att ansvara för långsiktig planering av arbetet. Frågor som den strategiska gruppen arbetar med kan dels komma från den operativa gruppen, dels komma från de lägesrapporter som ledningsgruppen för samverkan samlar in varje vecka där exempelvis platser där många ungdomar samlas kan identifieras. Den strategiska gruppen träffas vid ca två gånger per termin. I gruppen ingår verksamhetscheferna för grundskola, elevhälsa², Hälsoäventyret (Region Uppsala), och Fritid, rektorerna för de fyra skolor som ingår i SSPF, enhetschef från Råd och stöd och områdeschef Utförare, kommunpolis, och ett fåtal samordnare inom beredskap och hälsa från regionen (Knivsta kommun, 2019). I gruppen ingår också kommunens trygghetsamordnare som även är sammankallande till ledningsgruppen för samverkansmöten, och därmed fungerar som länk mellan grupperna. Många representanter i den strategiska gruppen är chefer för representanterna i den operativa gruppen, och arbetar därför med en mängd olika frågor kopplade till specifika verksamheter och i SSPF-arbetet. Andra representanter i gruppen har mer renodlat strategiska roller, vilket också påverkar hur de ser på SSPF:s uppdrag i stort och den strategiska gruppens uppdrag i synnerhet. För den strategiska gruppen är verksamhetschefen för grundskolan sammankallande och ordförande.

Bild 1. Skiss över SSPF:s placering i Knivsta kommuns övergripande trygghetsarbete.

² I kommunen sköts elevhälsan centralt. Detta innebär att skolrepresentanterna i den operativa gruppen (kuratorer/elevcoacher) representeras av verksamhetschefen för elevhälsan i den strategiska gruppen, men även de rektorer som ingår i samverkan.

Generell, grupp- och individnivå

I SSPF-arbetet sker olika former av arbete på generell, grupp och individnivå. Hur detta arbete ser ut varierar mellan enskilda kommuners förutsättningar och behov. På generell nivå sker det i Knivsta kommun olika insatser som en del av de ordinarie verksamheterna, som kan syfta till att förse alla barn och unga i kommunen med trygga miljöer och en meningsfull fritid. Generella insatser utöver verksamheternas huvuduppdrag är exempelvis trygghetsvandringar som samordnas genom SSPF för att involvera så många berörda verksamheter som möjligt. Dessa sker dels vid högtider såsom valborg, dels i områden där någon verksamhet identifierat att det pågår riskbeteenden och riskfyllda aktiviteter. Återkommande högtider och särskilda kampanjer på det brottsförebyggande området ingår i SSPF:s eget årshjul, där kalendarium för evenemang och planering inför dessa listas (Knivsta kommun, 2022b). Det generella arbetet kan förstås som den främjande delen i arbetet, det som syftar till att gynna kommunen i stort och alltså fler än de ungdomar som mer direkt tillhör målgruppen för SSPF:s arbete:

Målgruppen är ju som sagt ungdomar med riskbeteende. [Ungdomar] befinner sig överallt. Det är i skolan, de är på fritidsgården, de kommer till oss på socialtjänsten ibland och ibland inte. [D]e är ju liksom i alla våra verksamheter, och då är det en väldigt stor fördel att kunna samla alla och tänka gemensamt. Eftersom [...] ansvaret att åtgärda eller vad man ska säga, ligger ju också på alla. Det kan handla om att skapa en meningsfull fritid eller det kan handla om att göra anpassningar i skolan, eller att någon butikshandlare behöver få hjälp. [...] Och det tycker jag blir väldigt tydligt när man jobbar så aktivt i SSPF som vi gör i Knivsta, att det är allas ansvar och om alla går in och gör sin del så kan vi faktiskt uppnå en förändring. – Socialtjänst, strateg.

En del av det generella arbetet kan alltså förstås som att det handlar om att förebygga att riskbeteenden ens förekommer, eller motverka dem i ett tidigt skede, genom att skapa en trygghet för alla invånare.

Arbetet på gruppnivå kan förstås som det tydligaste förebyggande arbetet riktat till SSPF:s mer avgränsade målgrupp, där mer riktade insatser genomförs för en specifik grupp, en specifik skola eller på en specifik plats i kommunen som man identifierat som riskfyllt. På gruppnivå kan SSPF operativt exempelvis genomföra ett ”Nödstopp”, där en grupp vårdnadshavare och ungdomar kallas till ett möte med representanter från relevanta verksamheter för att diskutera en identifierad oro, såsom uppgifter om alkohol- eller narkotikakonsumtion. Dessa möten syftar till att agera innan något så pass allvarligt som att ett individmöte eller orosanmälan krävs, och att få med sig vårdnadshavarna i det förebyggande arbetet. Arbetet på gruppnivå kan också handla om att socialtjänstens SSPF-representanter besöker en skola för att arbeta med kuratorerna, träffa ungdomar eller leda ungdomsgrupper, eller att alla verksamheter genomför gemensamma punktinsatser.

I SSPF Individ sker insatser på individnivå. När en verksamhet identifierat en individ i behov av särskilt stöd inhämtas samtycke från vårdnadshavare för att relevanta verksamheter ska kunna dela information med varandra om individen, och ett möte mellan vårdnadshavare, ungdom och representanter från verksamheterna arrangeras för att diskutera åtgärder. Insatser och stöd på individnivå kan ske i form av bland annat mer styrda aktiviteter på fritiden, såsom att den aktuella ungdomen ska delta vid någon av de aktiviteter som ungdomsverksamheten erbjuder för att undvika problemområden eller riskbeteenden. Individarbetet har som ambition att ske i ett så tidigt skede som möjligt, för att förebygga att riskbeteenden utvecklas. I samband med möten med individer och deras vårdnadshavare hålls ett planeringsmöte och utvärderingsmöte mellan de involverade SSPF-aktörerna, för att följa upp hur mötet gick och om det finns något i deras rutiner som

behöver ändras. Efter en viss tid, som bestäms vid möten, följs individen och planeringen upp. Individarbetet ses samtidigt som utmanande av flera deltagare när det lyfts i intervjuerna:

Just på individnivå är det just [...] att det också ska bli gjort och följas upp på ett bra sätt tänker jag. Och att oron på något vis landar rätt tänker jag, hos föräldrarna. Det är väl det som är en stor utmaning. Så att [föräldrarna] kommer ofta på de här mötena, varit min upplevelse då, som ganska inbunden [...] Där man är ifrågasättande ganska mycket egentligen utifrån att vi sitter då både polis och vi och det är ett ganska tufft möte skulle jag tro för familj och så när man vet att polisen sitter med uniform, fritid, socialtjänsten, vi. Så att det tycker jag har varit utmaningen att få mötet till en schysst, vad ska jag säga, att det blir aktivt och att vi jobbar för någonting. Så att det inte blir pekpinne [...] största utmaningen är att försöka hitta det positiva i mötesformen. – Socialtjänst (operativ).

Möten på individnivå beskrivs här som en utmaning, både utifrån att själva mötet kan upplevas som negativt och hotfullt för de ungdomar och vårdnadshavare som kallas och utifrån att mötet ska leda till en förbättring som kan följas upp. Individarbetet i Knivsta kommun är också relativt småskaligt, då arbetet på gruppnivå och generell nivå varit fokus för arbetet, och andra deltagare beskriver varje möte som ett lärandetillfälle för dem själva i och med att så få genomförs. Samtidigt som individmöten syftar till att vara förebyggande, och inleda ett aktivt arbete med att minska riskbeteenden, finns en farhåga att dessa möten blir mer av ett utpekande av negativa beteenden, där båda vårdnadshavare och ungdomar upplever en utsatthet, utan en produktiv uppföljning. En liknande oro rapporterades gällande Nödstopp i utvärderingen av Uppsala kommuns arbete, där alla samverkanspartners också deltar, där antalet personer och inte minst den uniformerade polisen ses som mer avskräckande än uppmuntrande (Pérez Aronsson, 2022).

Förtjänster av att samverka på flera nivåer

Arbetet med SSPF i Knivsta präglas, likt arbetet i Uppsala (Pérez Aronsson, 2022), av en hög kontinuitet bland deltagarna då majoriteten har deltagit i arbetet under flera års tid. Flera har ingått i arbetet sedan nystarten 2019–2020, och många har även erfarenhet av det tidigare SSPF-arbetet i kommunen. Samverkan i sig, och att man ges förutsättningarna för ett gemensamt forum att mötas, beskrivs att flera intervjudeltagare som en tydlig förtjänst med SSPF-arbete:

Men SSPF är ju en plattform där ja, som det är liksom skola, socialtjänsten, polisen och fritid helt enkelt har möjlighet att träffas, lära känna varandra och dela viktig information för att kunna jobba bättre förebyggande. – Fritid (operativ).

[Den största förtjänsten med SSPF] är att man har ett forum där man faktiskt får träffas, framför allt på strategisk nivå, för annars har vi inte något tillfälle där vi får träffas. Bara det att det finns ett mötesforum är superbra. – Polis (strateg).

Över lag beskrivs samverkan mellan verksamheterna som gott och välfungerande. Arbetssättet i framför allt den operativa gruppen är utarbetat och beprövat, och i och med den höga kontinuiteten bland deltagarna finns det god kännedom och erfarenheter av vad som fungerar i gruppen. I enkäten svarar 70% att samverkan fungerar mycket bra och 30% att den fungerar ganska bra, de två övre stegen på en fyrgradig skala. En av de tydliga förtjänsterna med samverkansarbetet är de snabba kontaktvägar som etableras mellan olika verksamheter. Både inom de två SSPF-grupperna och mellan dem etableras kontakter som gör att man får ett

”känt ansikte” på andra verksamheter, och därför vet vem man kan kontakta när mer akuta problem uppstår. Under intervjuerna beskrivs samverkan i sig som den stora förtjänsten med arbetet, och att denna är särskilt fungerande på den operativa nivån.

Ett utvecklingsområde för den operativa gruppen identifieras vid flera intervjuer och gäller ordförandeskapet vid möten. I den strategiska gruppen finns en sammankallande roll, med ett ordförandeskap, men i den operativa gruppen har ordförandeskapet i stället skett utifrån ett rullande schema. Det beskriver några deltagarna som ett problem då det gör att ingen äger ansvaret för gruppens arbete och bidrar till en känsla av mindre ansvar att genomföra aktiviteter och åtgärder. De täta mötena (varannan vecka) ses både som något positivt och negativt. En fördel med täta möten är att det blir lättare att identifiera problem snabbt och följa upp tidigare diskussioner. En nackdel är att det inte hinner ske särskilda stora förändringar under tiden mellan möten, och att möten i stället går åt till att visioner för arbetet framåt diskuteras snarare än det löpande, praktiska arbetet i nuet. Detta behov beskrivs som en möjlighet att göra den operativa gruppens arbete mer strukturerat, med tydligare ledning inom gruppen, för att stärka den samverkan som uppfattas som väldigt välfungerande i övrigt.

I hennes licentiatavhandling beskriver Christina Söderberg (2016) att det finns en risk att samverkan i sig ses som något gott, en självklar framgångsfaktor som sällan ifrågasätts. Samverkan riskerar bli ett självändamål och ta mycket tid i anspråk, samtidigt som en vald arbetsform inte alltid kan leva upp till verksamheternas förväntningar och förhoppningar. Det är därför centralt att den samverkan som bedrivs organiseras på ett sätt som leder till aktiva åtgärder och gynnar de involverade verksamheterna. I intervjuerna frågades deltagarna om den främsta förtjänsten eller framgångsfaktorn med SSPF, och inledningsvis identifierades just plattformen, eller forumet, i sig som viktig för arbetet, alltså att det finns en plats och tid för deltagarna att mötas. Samtidigt beskrivs, under andra delar av intervjuerna, att det som samverkansarbetet bidrar med är enkla, effektiva kontaktvägar mellan verksamheterna, ökad insyn i hur olika verksamheter arbetar och med vilka frågor, vilket ger förutsättningar för de gemensamma insatser som SSPF-grupperna genomför.

Omorganisation som framgångsfaktor

En grundläggande förutsättning för att SSPF-arbetet ska fungera väl är att det organiseras på lämpligt sätt för det sammanhang som det ska utföras i. Detta innebär att enskilda kommuner måste hitta den organisation som passar just deras förutsättningar och arbetssätt, vilket kan utgöra en utmaning. I Knivsta kommun har olika former av SSPF-arbete förekommit under många år, med en nystart och omorganisation 2019. Flera intervjudeltagare beskriver att upplägget med en operativ och en strategisk grupp uppkom utifrån utmaningar som identifierats i tidigare SSPF-arbete i kommunen:

Det jag uppfattade var att SSPF Operativ inte riktigt fungerade, att det var inte så himla mycket verkstad så och det var väldigt [...] det fanns väl mycket önskemål om att olika parter skulle in, men det var väldigt svårt att få till någonting i verkligheten. Och SSPF Individ som ju är liksom ytterligare en nivå ner, det hade man typ inte alls. [...] Så det var lite sådant där att det finns förväntningar och förhoppningar, men så kanske man inte fullföljde det eller det satt fel personer i olika grupper. – Socialtjänst (strateg).

Från att ha varit en större operativ grupp med blandade funktioner har det nuvarande upplägget tagits fram för en tydligare organisation, där den operativa gruppen består av de funktioner som befinner sig i verksam-

heterna, nära ungdomarna. Den strategiska gruppen, som startades i samband med nystarten 2019–2020 innehåller främst de funktioner som har mandat att fatta beslut om exempelvis resursfördelning, som chefer, men också funktioner med mer strategiska roller. Enligt intervjudeltagarna har också fokus i arbetet sedan nystarten varit att få till en välfungerande operativ grupp, vilket de flesta verkar uppleva som lyckat.

Uppdelningen mellan de två grupperna är dock inte helt statisk:

Vi har ju liksom såklart en agenda, men det som hände i våras, vi säger att vi ska ha två [strategiska] möten [...] så skapade vi ändå några akutmöten där vi kände att det var gängbildning [...] där vi då blandade lite operativ och strateg-människor för att vi behövde vara liksom mer på. Så där tycker jag att det är fint med en flexibilitet att vid tillfällena och behov så då möts vi och hjälps åt. – Fritid (strateg).

Förutom de regelbundna möten som grupperna möts i anordnas även gemensamma möten vid behov, när det finns frågor som inte kan vänta till den strategiska gruppens få möten och där olika beslut behövs tas. Även om SSPF-arbetet alltså främst sker utifrån uppdelningen i operativ och strategisk grupp, finns också en flexibilitet i denna uppdelning, utifrån behov, förutsättningar och mandat. Som citatet ovan visar kan andra konstellationer, inom SSPF, mötas i akuta fall, där det behövs en blandning av funktioner från de två grupperna. Samtidigt beskrivs länken mellan grupperna som något bristfällig och i behov av förbättring:

Sen så tycker ju jag att det skulle vara bra om någon från SSPF Operativ deltog på strategimötena, för det var en länk emellan. Tidigare så har vi gjort tvärtom, att det är någon från Strateg som deltar på Operativ. Men de träffas ju så ofta, så det tror jag är svårt att genomföra i praktiken. Och som det ser ut nu så är det ingen som deltar på båda. Då blir informationsöverföringen lite svårare. – Socialtjänst, strateg.

Det har förekommit olika varianter av informationsöverföring, som det beskrivs ovan, där exempelvis en representant från strategiska gruppen deltog i den operativa gruppens möten, något som dock blev svårt att genomföra i praktiken. I nuläget sker i stället inget gruppöverskridande deltagande, vilket gör att de två grupperna förlitar sig på att minnesanteckningar ger tillräckligt med information, men också på informationsöverföring mellan enskilda medarbetare i den operativa gruppen och deras chefer i den strategiska gruppen. Detta har lett till att flera deltagare upplever att information inte överförs korrekt, eller misstolkas, vilket i sin tur får konsekvenser för vilka åtgärder som planeras. Detta blir en utmaning i arbetet, då förväntningar de två grupperna har på varandra inte alltid infrias.

Arbetet med att tydliggöra de respektive gruppernas uppdrag beskrivs som pågående, vilket utvecklas mer i kommande avsnitt, men det framgår tydligt i intervjuerna att det funnits en tydlig tanke med det nuvarande upplägget. Uppdelningen av operativ och strategisk har gjorts utifrån tidigare erfarenheter av ett mindre fungerande SSPF-arbete, och funktionerna som placerats i de olika grupperna har delats upp utifrån bland annat närhet till praktiken och mandat att ta beslut, för att möjliggöra ett så gott samverkansarbete som möjligt. Upplägget är också fortsatt förankrat i den uppdragsbeskrivning som kommunen upprättade 2019 (Knivsta kommun, 2019).

Denna omorganisation beskrivs av flera deltagare i intervjuerna som något positivt, då den nya organisationen av arbetet upplevs som relativt välfungerande. Att arbetet med SSPF omorganiserades kan förstås som en framgångsfaktor för det pågående arbetet, då problem och brister i det tidigare arbetssättet identifierats och åtgärdats. Bland de deltagare som varit med i tidigare arbete upplevs det nya sättet att organisera arbetet

som tydligare, och mer välorganiserat i relation till exempelvis hur nära de olika funktionerna är verksamheterna och ungdomar och vilka mandat de har gällande personalfrågor och resurstillsättning. Den uppdragsbeskrivning från styr det nuvarande arbetssättet (Knivsta kommun, 2019), hanterar därför flera av de framgångsfaktorer som BRÅ:s informationsmaterial om SSPF beskriver som centrala (BRÅ, 2022).

En liten kommun: fördelar och utmaningar

Knivsta kommuns storlek nämns i ett flertal intervjuer som både en fördel för SSPF-samverkan och en utmaning i arbetet. En liten kommun underlättar å ena sidan för samverkan, då det är färre funktioner som behöver ingå i arbetet för att få en helhetsbild av ungdomars vardag i kommunen. Samtidigt riskerar arbetet att bli personbundet snarare än funktionsbundet, och att mycket kunskap går förlorad när någon byter jobb eller att SSPF-uppdraget följer med till ens nya funktion, snarare än att det stannar i den aktuella verksamheten. Då det finns en del erfarenheter av detta bland deltagarna som intervjuats, är det fler som betonar vikten av att SSPF-uppdraget ska vara funktionsbundet, för att upprätthålla etablerade rutiner och kontaktvägar mellan de involverade verksamheterna.

En tydlig fördel med samverkan i en mindre kommun är att även när alla verksamheter representeras så är det relativt små grupper i SSPF-arbetet, något som ses som något positivt. Exempelvis ingår samtliga högstadieskolor och den enda gymnasieskolan i kommunen (totalt fyra skolor), med en representant vardera i både den operativa och den strategiska gruppen. Flera deltagare i intervjuerna upplever att detta leder till att det är ett lagom antal deltagare i grupperna, med möjlighet att få överblick över de verksamheter som kommunens ungdomar befinner sig i.

En utmaning med kommunens storlek är dock ungdomars rörlighet över kommungränser:

Sen har vi en jätteutmaning i den här kommunen tänker jag, men jag tänker mycket på det med gymnasieelever liksom som inte ens är folkbokförda i Knivsta kommun utan de kanske kommer från andra kommuner runtomkring.

Det tänker jag är nästan den största utmaningen i det här med samverkan, att hur kan vi liksom utveckla samverkan med andra kommuner och kanske framför allt med Uppsala kommun för vi har jättemycket individer från Uppsala. Man skulle behöva få till liksom individärenden där. Men även som sagt är det ju, jag känner mycket placerade ungdomar. Så är det ju liksom socialtjänsten från hela landet. – Skola (operativ).

Knivsta kommuns storlek och närhet till andra kommuner innebär en utmaning då många ungdomar kan bo i Knivsta men gå i skolan i en annan kommun, eller spendera stora delar av sin fritid på andra platser. Enligt Skolverkets statistik för 2021 går 97 % av alla ungdomar som är folkbokförda i Knivsta kommun på gymnasiet i en annan kommun (Skolverket, 2022). Särskilt närheten och goda förbindelser till Uppsala gör att det finns en stor möjlighet till rörelse, vilket gör det svårare för verksamheterna som är med i SSPF att få en helhetsbild av ungdomars vardag. Samtidigt är 70 % av den kommunala gymnasieskolans elever folkbokförda i andra kommuner (Skolverket, 2022), vilket framför allt innebär en utmaning då de kan ha kontakter med socialtjänst i andra delar av landet eller bor i en annan, närliggande kommun. Man ser därför ett tydligt behov av samverkan även över kommungränser, främst med Uppsala kommun, men även ett behov av erfarenhetsutbyte med andra kommuner i länet i SSPF-frågor.

Möjligt förändrings- och utvecklingsarbete

I intervjuerna lyfter deltagarna flera områden som de upplever som utmanande, där det finns en mängd olika utvecklingsmöjligheter. En del utvecklingsarbete har redan påbörjats genom interna diskussioner när intervjuerna genomförs. Dessa utvecklingsmöjligheter kan variera från mindre, konkreta åtgärder som kan förbättra samverkan, till större utmaningar som gäller frågor om samsyn och organisering av arbetet. De mindre utvecklingsområdena, såsom gruppöverskridande representation och ordförandeskap i den operativa gruppen, har beskrivits i tidigare avsnitt. I det här avsnittet presenteras några av de större utmaningarna i underavsnitt. De större utvecklingsmöjligheter, som redogörs för nedan, är

- ett tydliggörande av strategiska gruppens uppdrag
- möjligheten att bredda målgruppen åldersmässigt
- olika arbetssätt för att effektivisera arbetet i grupperna.

Att utveckla den strategiska gruppens uppdrag

När kommunens arbete med SSPF omstrukturerades år 2019 delades samverkansgruppen upp i operativ och strategisk för att man identifierat ett behov av att särskilja dessa två områden, där en grupp innehåller funktioner som arbetar nära verksamheterna och ungdomarna och en grupp innehåller funktioner med mandat i personalfrågor, resurstillsättning och strategiska beslut. Det har sedan dess pågått ett arbete med att etablera vilka uppdrag dessa grupper har och hur relationen mellan grupperna kan se ut. Flera deltagare nämner under intervjuerna att deras arbete, oavsett vilken grupp de tillhör, inledningsvis fokuserat på att den operativa gruppen ska vara välfungerande:

Jag tycker också att det är viktigt att komma ihåg att vi har haft en period där vi har behövt varit operativa. Vi har behövt hjälpa operativgruppen att bli en stark grupp. Och nu märker vi att vi har tagit steg i att den börjar bli väletablerad och bra, och då kan vi ta ett steg längre i att vara mer strategiska, hålla blicken framåt. Men om man blickar bakåt så har vi varit väldigt operativa men vi har försökt fokusera framåt i att bli bättre i vårt uppdrag. Och jag tycker vi har gjort stora framsteg i det, men vi har resa kvar liksom.
– Fritid (strateg).

Detta innebär alltså att mycket av den strategiska gruppens arbete har handlat om att svara på den operativa gruppens önskemål och behov, och att det strategiska arbetet främst varit åtgärdande, snarare än framåt-blickande. Flera deltagare upplever också att detta åtgärdande arbete, med strategiska beslut för att förebygga att identifierade problem uppstår igen, är den strategiska gruppens kärnuppdrag:

Och jag tänker nog, och det är väl för att jag är rektor, så tänker jag att strateggruppen ändå ska vara strategi i det som händer idag, inte i samhällsbyggandet i stort, för samhällsbyggandet i stort tänker jag är [lednings]gruppen som behöver ta ansvar för [...] och då kanske man också måste fundera över, ”vilka ska sitta med då i den här strateggruppen?”, för om man jobbar strategiskt på 15 års sikt, då kanske man bara bli frustrerad av att sitta och lyssna på oss som är så operativa, fast vi tycker vi är strategiska. [...] strategiskt arbete kan vara att, ”hur ska vi inte hamna i samma situation när sjuorna börjar igen nästa höst?”. – Skola (strateg).

Vidare beskrivs i flera av intervjudeltagarna att eftersom arbetet hittills fokuserat på att få till ett välfungerande operativt arbete, så har mycket av den strategiska gruppens arbete handlat om att fånga upp och arbeta med frågor från den operativa nivån. Därför har mycket av det strategiska arbetet varit sådant som kan klassas som *åtgärdande*, då det följer upp identifierade områden eller frågor som behöver prioriteras utifrån vad den operativa gruppen sett i fält. Under hösten 2022 har den strategiska gruppen dock börjat diskutera vad deras uppdrag bör vara, och hur de olika representanterna ser på strategiskt arbete, och det blev tydligt under ett av höstens möten att det råder delade meningar i denna fråga:

Jag trodde nog att det fanns en större samsyn än vad det gjorde. Så att det är ju ändå så att SSPF har ju blivit väldigt välfungerande. När jag kom in och började då 2018 var det ganska luddigt. Jag hade lite svårt att förstå vad här forumet var till för och liksom att det verkligen kunde hända någonting, att det inte bara var att vi sågs och sa: "Så här är det hos mig och så här är det hos mig", och sen så gick man hem liksom. Det har ju blivit något helt annat. Så själva SSPF-samverkan tycker jag är väldigt välfungerande, och därför så blev jag förvånad att vi hade så pass olika bild av vad vårt uppdrag är. För att annars så brukar det liksom, om man har så olika bild så kanske det inte funkar liksom och det brukar synas någonstans. [...] jag upplever att det finns en samsyn kring liksom: Vi samlas för att jobba trygghetsskapande och brottsförebyggande och samla in tendenser. Det är det vi gör, men som sagt där det inte finns samsyn är väl lite så här: Vad ska vi agera på och hur pass strategiska ska vi vara liksom? Och det kanske är just frågan hur strategiska vi ska vara kanske inte påverkar hur samverkan funkar.

– Socialtjänst (strateg).

Att det identifierats ett glapp gällande samsyn i hur det strategiska arbetet ska se ut framåt beskrivs som förvånande av flera av deltagarna. Som deltagaren ovan beskriver brukar brister i samsyn synas i praktiken, då denna blir mindre välfungerande, men i SSPF-arbetets fall har det funnits en tydlig samsyn i vad det övergripande syftet är och hur man, fram tills nu, ska arbeta. Det tidigare fokuset på att framför allt få till den operativa gruppens arbete har lett till att det strategiska arbetet främst utgått från "här och nu"-behov som rapporterats från de operativa. Det som synliggjorts under hösten är att vissa deltagare ser detta fokus som fortsatt lämpligt, medan andra vill se ett annat sorts strategiskt arbete.

Det finns alltså ett behov att arbeta med och tydliggöra hur det strategiska arbetet ska se ut, och att hitta en balans mellan det mer åtgärdande och det mer framåtblickande strategiska arbetet, samt att tydliggöra på hur lång sikt man bör arbeta. I den uppdragsbeskrivning som upprättats beskrivs det kortfattat att den strategiska gruppen "har som uppdrag att se tendenser, ta fram problembilder, fokusområden samt analysera och utforma strategier" (Knivsta kommun, 2019). Vidare ska båda grupperna använda sig av "arbetsmetoder som finns inom de verksamheter som ingår i SSPF-samverkan och eventuella andra aktörer vid behov" (Knivsta kommun, 2019). Uppdragsbeskrivning är därför något diffus och tillsammans med det fokus som funnits på att arbeta fram en välfungerande samverkan i den operativa gruppen kan detta ha bidragit till att de olika deltagarna har olika idéer om och förväntningar på hur den strategiska gruppen ska arbeta.

Det finns fler idéer om hur arbetet skulle kunna se ut framåt, med tankar om olika lösningar för att kunna fortsätta med både det mer operativa, åtgärdande arbetet, och det mer framåtblickande strategiska arbetet:

Om jag skulle ge ett exempel på hur jag skulle vilja att strateggruppen fungerar [...] då skulle jag vilja att till exempel operativgruppen [...]då fångar upp den problematiken,

men att strateggruppen då tittar på, "hur skulle vi i så fall strategiskt kunna jobba med det?", och då gjorde vi så att vi, jag vet att fritidsverksamheten till exempel gjorde om när deras personal-, liksom var de skulle röra sig, vilka tider de skulle röra sig på olika platser, och kallade till möte med föräldrar och delgav den här information, och det är alltså de typen av aktiviteter tänker jag att strateggruppen ändå behöver initiera [...] Då är vi styrgruppen som behöver komma in och säga att, "jamen, vi fördelar om och lägger om hur delar av strukturen ser ut", och då har det gått från att operativ noterar till att strateg gör vissa mer övergripande åtgärder, men att sedan styrgruppen går in och stöttar upp ekonomiskt via resursomfördelningar. [...] Men det var fortfarande väldigt där och då, det var inte om sju år, det var nu. – Skola (strateg).

Även om det finns många olika perspektiv på hur det strategiska arbetet bör gå till framöver, finns det en gemensam förståelse för att det finns ett glapp i samsynen och att uppdraget behöver tydliggöras. Alla de involverade verksamheterna är eniga om att arbetet ska vara fortsatt åtgärdande, där den operativa gruppens arbete med att identifiera problematik blir en av utgångspunkterna för det strategiska arbetet. Samtidigt är det flera som betonar att de också behöver bli strategiska på längre sikt för att få till ett mer förebyggande arbete inom ramarna för SSPF.

En breddad målgrupp: förebyggande arbete i lägre åldrar

Vid utvärderingstillfället är målgruppen för SSPF-arbetet i Knivsta kommun högstadie- och gymnasieungdomar, alltså ca 13 – 20 år. Ett möjligt utvecklingsområde som samtliga deltagare nämner i intervjuerna är därför frågan om målgruppens ålder. I flera kommuner där SSPF finns ligger fokus på de tidiga tonåren och högstadieungdomar. Dock har ett behov av att arbeta mot yngre åldrar har lyfts i tidigare utvärderingar då arbetssättet syftar till tidig identifikation av riskbeteenden (Turner, Nilsson & Jidetoft, 2014; Pérez Aronsson, 2022). I Knivsta kommun ingår även gymnasieungdomar i målgruppen med önskemål om ett arbete som även riktar sig mot mellanstadiet:

För jag funderade också på mellanstadieskolorna eller i alla fall kuratorerna eller någonting så ifrån den här kommunen. Apropå tidig upptäckt och tidiga insatser så skulle man ju behöva komma in tidigare än när de går i årskurs 7, 8, 9 eller på gymnasiet liksom. De skolorna tror jag också skulle behöva ganska mycket stöd av en sådan här grupp. Att våga och att förstå att man kan se tecken tidigt, även om det bara handlar om cigaretter i årskurs 6 eller snatterier i årskurs 6 så är det ändå snatterier. Och att man på något sätt kan vi stävja de där så blir det lugnare på gymnasiet sen. – Skola (operativ).

Även om alla som intervjuas är eniga om att ett breddat fokus behövs, finns det utmaningar associerade med en sådan utökning, och ingen tydlig samsyn i exakt hur denna bredning skulle se ut. Från fritidsverksamhetens håll identifierar man exempelvis att olika åldersgrupper ägnar sig olika aktiviteter och intressen, på olika platser, vilket lett till att man omorganiserat verksamheten så att olika fritidsledare arbetar med specifika åldersgrupper snarare än med hela verksamheten. Även i kommunens skolverksamhet är det olika skolor som har mellanstadie- respektive högstadieverksamhet. Denna utökning av fokus skulle därför innebära att fler personer tillkommer i såväl den operativa som i den strategiska gruppen, då fler fritidsledare, rektorer, och elevcoacher eller kuratorer skulle komma att ingå i grupperna. En viktig fråga framåt är därför hur många personer som *kan* ingå i de respektive grupperna utan att dessa blir för stora:

Vi har pratat om att komma ner i åldrarna lite. Och då skulle man ju ha liksom med rektorer från låg- och mellanstadium. Det skulle ju bli väldigt mycket folk om man skulle ha med alla rektorer för det, och det är tillräckligt många rektorer som det är kanske. Så där är jag lite osäker på exakt hur man skulle genomföra det, kanske gästspel då [...] men det tycker jag är en god idé att vi kommer ner lite i åldrarna. – Socialtjänst (strateg).

Det finns en farhåga att grupperna bli för stora om yngre åldrar inkluderas i målgruppen, då gruppernas storlek redan ses som ett problem, inte minst på strategisk nivå, med många olika perspektiv och viljor. Detta skulle också innebära en skevare fördelning i representationen mellan de fyra kärnverksamheterna, då Fritid och Skola skulle växa på både operativ och strategiska nivå.

En breddning skulle kunna innebära något positivt för samverkan, då flera verksamheter och därigenom fler ungdomar, inkluderas i arbetet och SSPF:s brottsförebyggande arbete kan införas i ett tidigare skede. Den farhåga som finns bland deltagarna verkar främst röra frågan om samsyn, och vad som sker när fler deltagare från nya verksamheter blir en del av grupperna. En möjlighet som lyfts av några deltagare är att man skulle kunna arbeta med gästspel för representanter från mellanstadieskolorna och fritidsverksamheten riktad till åldersgruppen. Inledningsvis skulle dessa verksamheter alltså kunna delta på prov, för att se om SSPF-arbetet är något som passar in i verksamheterna, och hur det skulle behöva anpassa för åldersgruppen.

Oavsett hur ett breddande av målgruppen organiseras är det viktigt att detta sker med tydlig förankring i såväl de involverande verksamheterna som hos ledningsgruppen för samverkan, som tagit fram uppdragsbeskrivningen (Knivsta kommun, 2019). Vilka funktioner som ska ingå, och på vilken basis, samt vilka arbetsätt som eventuellt bör tillkomma för att åldersanpassa arbetet behöver skrivas in i en uppdaterad uppdragsbeskrivning för att formalisera beslutet. I nuläget definieras inte målgruppens ålder i uppdragsbeskrivningen, däremot listas de funktioner som ska ingå, vilket enbart inkluderar funktioner inom högstadiet och gymnasiet.

Ett förslag som anknyter till ett utökat åldersfokus är också hur man kan arbeta med målgruppen. I nuläget är det representanterna i den operativa gruppen, alltså yrkesverksamma som möter ungdomar i deras vardag, som förväntas vara de som identifierar problem och trender som SSPF-verksamheterna behöver arbeta med. Samtliga SSPF-verksamheter ser ett behov av att utöka målgruppen för arbetet till att även inkludera barn i mellanstadieålder, eller ännu yngre, för att tidigt identifiera eller förebygga riskbeteende som exempelvis rökning. För att förbättra arbetet med barn och ungdomar tas idén om en ”juniorgrupp”, bestående av barn och ungdomar, upp som förslag:

Jag skulle gärna vilja se att man faktiskt eventuellt startar någon slags SSPF junior, någon slags elevråd för att man har strateg, operativ, SSPF elevråd för att liksom fånga upp vad tycker egentligen ungdomar, vad tycker barnen? Här sitter vi pratar om men vad säger de då? Som en referensgrupp, men också hur vill de förebygga, vad tycker de är otryggt, var behöver vi fler vuxna. [...] För att säkerställa att det blir att vi jobbar för barnen, inte att vi pratar om dem. – Polis (strateg).

Att utöka SSPF-arbetet till att också inkludera barn och ungdomar som en slags referens- eller expertgrupp skulle också kunna vara ett sätt att stärka barn och ungdomars delaktighet i processer som fokuserar på deras vardag och livsvillkor, vilket ligger i linje med Barnkonventionen. Det skulle också, som lyfts i intervjun, bidra till den omvärldsbevakning och tidiga identifikation av riskbeteenden som SSPF ska arbeta med.

Att ta med brukares erfarenheter av samverkansarbete är också ett arbetssätt som kan gynna samverkan, inte minst i SSPF-sammanhang (Söderberg, 2016). Då barnets bästa ska beaktas i de insatser som rör barn, och Barnkonventionen i synnerhet uppmärksammar vikten av barns delaktighet i beslut som berör dem, kan arbetet med en ”juniorgrupp” förstås som ett sätt att stärka SSPF-arbetets förankring i barn och ungdomars vardagsliv, upplevelser och förutsättningar. I det förslag som lyfts ovan föreslås barn delta på samtliga nivåer i SSPF-arbetet, och alltså både bidra med kunskap om vad de exempelvis upplever som otrygga miljöer och delta i beslutsfattande processer på mer strategisk nivå.

Arbetsgrupper och gästspel som arbetssätt

För att arbeta med de utmaningar som finns i den strategiska gruppen finns flera idéer bland deltagarna på hur de skulle kunna arbeta. En sådan idé är att arbeta mer med gästspel, så att de representanter som inte tillhör en SSPF-verksamhet, utan deltar i egenskap av att de arbetar med närliggande ämnen (såsom alkohol- och narkotikatrender i kommunen), enbart deltar ibland för att bredda kompetensen i gruppen:

Jag tycker kanske att vi ska vara noga med det, vilka personer ska ingå i den här grupperingen och hur ska vi jobba i grupperingen. Man kanske jobbar i mindre grupper som förbereder saker för att vi ska liksom bli lite mer effektiva. När vi väl ses två gånger per termin, då är vi så angelägna om allt som händer i våra verksamheter så det äter upp mycket tid. [V]i måste hitta forum där vi kan jobba med en specifik fråga, där en grupp kanske förbereder någonting inför ett sådant här möte. [D]et kanske vid vissa tillfällen skulle behövas att någon kom in utifrån och presenterade statistik eller bakgrund eller forskning för oss, så att vi får lite bredd i vår kompetens. Men jag tänker inte att flera skulle behöva vara med stadigvarande i varje möte så för det tror jag att, då tror jag att det blir fel fokus helt enkelt. – Fritid (strateg).

Förutom gästspel föreslås också mer förberedande arbete, för att den strategiska gruppen ska kunna arbeta mer fokuserat och effektivt vid de få tillfällen som gruppen träffas, med möjlighet till fördjupning i olika ämnen. Ett liknande upplägg föreslås av en av de strateger som inte själv ingår i en SSPF-verksamhet, men som på grund av sitt närliggande uppdrag deltar vid SSPF strategs möten:

Men det finns strategiska funktioner i Knivsta kommun [...] som sitter på information. Och om vi då lägger ihop den informationen [...] och så samlas man en gång per termin eller en gång per år, alla som är intresserade och bara tittar på det här tillsammans och har en diskussion för att liksom fortlöpande få den här samsynen. Så på det viset kan man täcka in många. Sen så kanske strateg kan, när dom träffas, oftare vara färre. Och sen så utifrån om man har något område som man arbetar särskilt med så kanske man bjuder in företrädare för yngre åldrar, liksom utifrån den konstellationen. Det kan ju också vara så att man på ett SSPF strategmöte avsätter en viss del av tiden till att svara upp mot här och nu från operativ och en viss del av mötet kanske ha just någon slags uppföljning kring den stora bilden. Så då kan det ju vara att den strategiska funktionen inte ens är med på en del av mötet där det mer handlar om att chefer för operativ behöver svara upp mot vilka resurser dom får ha och. [...] Ett exempel på vad man skulle kunna göra är att alla av strategerna tar fram en bild av det man känner till, till exempel jag utifrån min roll, så här ser det ut i Knivsta, det är olika i varje kommun. – Hälsoordnare, strateg.

Arbetet utifrån ”gästspel”, vilket föreslås både för representanter utanför SSPF-kärnan och, åtminstone inledningsvis, för representanter för yngre åldrar, möjliggör tematräffar eller fördjupningar i olika fokusområden när den strategiska gruppen ses. Då denna grupp samlas relativt sällan (ca två gånger per termin) ser flera en risk att tiden inte ska räcka till för att jobba strategiskt, utan att tiden går åt till att rapportera om ens respektive verksamhets arbete och vilka åtgärder som behövs. På samma sätt lyfts arbetsgrupper, där ett par eller fler representanter kan ingå, som en möjlig strategi för förberedande arbete, där underlag och förslag till strategiskt arbete kan tas fram och presenteras när gruppen ses. Den strategiska gruppen upplevs också vara relativt stor, med över tio representanter, och arbetet i mindre grupper inför möten skulle kunna vara ett sätt att arbeta med vilka som behöver delta, när, och på vilka sätt. På så vis kan strategiskt SSPF-arbete fortgå mellan de regelbundna träffarna och den strategiska gruppens arbete kan utvecklas från att, som i nuläget, vara mer av en plattform där representanter ses och berättar om sina verksamheter till att handla mer om en framåtblickande samverkan där verksamheterna jobbar mer gemensamt. Kopplat till hur gruppen kan arbeta mer strategiskt lyfts också en önskan om att fördjupa sig i fler metoder relaterade till trygghets- och brottsförebyggande arbete:

Som grund så ska [vårt uppdrag] vara att planera årshjul och kalendarium, gemensamt. [...] Sen måste ju den strategigruppen även liksom vara beredd på en problematisk trend som uppstår, en förfrågan kanske från operativa gruppen, och att man tittar på omvärldsbevakning. Att man arbetar utifrån tidigare kunskapsbaserade metoder från andra länder, exempelvis Skottlandsmodellen, sluta skjut, och sådant för att se om det här är något vi behöver se över, kan det här vara någonting att implementera. Kanske ta hjälp utav en allmänutredare på kommunen. Kanske ta hjälp utav forskare, kanske göra en förfrågan om en utvärdering av en modell. [...] För idag jobbar vi bara i gropen. Vi tar inte hjälp utav forskare, vi tar inte hjälp utav kunskapsbaserade metoder. Vi har inget strategiskt mål. Alltså vi jobbar inte utifrån årshjul och kalendarium. Utan vi är liksom mer så här, socialtjänsten planerar sitt. Polisen planerar sitt, fritid planerar sitt och skolan planerar sitt. [...] Vi behöver ha en bättre strategisk plan i ett tidigare skede och framför allt för att stötta den operativa gruppen. [...] Det är så många som gör så bra saker på SSPF, men vi gör det inte tillsammans. – Polis (strateg).

Genom att rikta in sig på ett mer strukturerat arbete där existerande metoder plockas in, diskuteras och eventuellt implementeras i SSPF-arbetet, kan SSPF-representanterna i den strategiska gruppen också fördjupa sig i hur ett mer framåtblickande strategiskt arbete skulle kunna se ut. Samtidigt är det viktigt, som också nämns ovan, att dessa metoder följs upp och utvärderas, och anpassas efter den specifika kontext de ska användas i. Arbetet med årshjul, helst på längre sikt än ett år i taget, tas också upp som något som ingår i uppdragsbeskrivning men sällan sker i praktiken. Enligt uppdragsbeskrivningen ska SSPF arbeta med ”arbetsmetoder som finns inom de verksamheter som ingår i SSPF-samverkan och eventuellt andra aktörer vid behov” (Knivsta kommun, 2019). Huruvida detta främst rör de andra aktörer som redan deltar vid SSPF-möten, såsom strateger på olika områden, eller innebär en möjlighet att arbeta med kunskapsbaserade metoder från andra verksamheter kan därför behöva tydliggöras. I vidare diskussioner om hur den strategiska gruppen ska arbeta behöver det också tydliggöras hur omfattande arbetet med SSPF kan vara i relation till mandat och resurser, och vilka brottsförebyggande insatser som hör till andra sammanhang och funktioner. I intervjuerna framgår det även att SSPF i Knivsta i nuläget inte arbetar med konkreta målsättningar, då fokus främst har varit att få till ett välfungerande operativt arbete. Avgränsade mål är något som BRÅ rekommenderar för en

framgångsrik SSPF-samverkan, då detta både kan förbättra samsynen, då en gemensam målbild formuleras, och kan underlätta för uppföljning av arbetet (BRÅ, 2022).

Utöver de två SSPF-grupperna finns det en ledningsgrupp för samverkan som arbetar med frågor kopplade till trygghet, säkerhet och beredskap. Denna ansvarar för det övergripande trygghets- och säkerhetsarbetet i kommunen, och är den grupp som tilldelat SSPF-aktörerna deras uppdrag. Vid utvärderingstillfället beskriver flera intervjudeltagare att de skulle vilja ha en tydligare förväntansbild uppifrån gällande SSPF-arbetet. En sådan förväntansbild skulle både kunna tydliggöra SSPF:s arbete i stort och den strategiska gruppens arbete i synnerhet, då det inte är helt tydligt för alla hur det strategiska arbetet ska se ut, och vad som kan vara frågor för ledningsgruppen för samverkan.

Även om alla inte är helt eniga om hur SSPF-arbetet i kommunen ska se ut framöver är alla representanterna överens om att det finns det finns utmaningar, inte minst kopplade till samsyn gällande det strategiska arbetet. Det finns också en stor vilja att utvecklas, men det krävs både en tydligare styrning, i form av exempelvis en förväntansbild från ledningsgruppen för samverkan, och att nya arbetssätt tas fram.

Sammanfattande slutsatser

I den här processutvärderingen har fokus legat på arbetet med SSPF i Knivsta kommun sedan nylanseringen av samverkansformen 2019–2020. Utvärderingen har utgått från tre frågeställningar, med särskilt intresse för hur samverkan och samsyn beskrivs och fungerar i arbetssättet:

1. Hur organiseras det lokala SSPF-arbetet i Knivsta kommun? Hur beskriver inblandade verksamheter organiseringen av det lokala SSPF-arbetet och arbetets olika delar?
2. Vilka framgångsfaktorer går att identifiera i relation till detta arbetssätt?
3. Vilka utvecklingsområden går att identifiera i relation till detta arbetssätt?

Hur organiseras det lokala SSPF-arbetet?

Arbetet med SSPF i Knivsta kommun organiseras genom två SSPF-grupper som möts på regelbunden basis, en operativ och en strategisk grupp. I den operativa gruppen ingår funktioner från SSPF-verksamheterna som arbetar nära ungdomarna, såsom kuratorer och familjebehandlare, medan den strategiska gruppen dels består av chefsfunktioner, dels av strategier på kommunen. De två grupperna har olika ansvarsområden och mandat i arbetet med SSPF.

SSPF-arbetet organiseras utifrån en uppdragsbeskrivning (Knivsta kommun, 2019), där de olika gruppernas uppdrag och löpande arbete beskrivs kortfattat. Det finns också ett årshjul upprättat av SSPF-grupperna där gemensamma aktiviteter, och planering inför dessa, listas (Knivsta kommun, 2022b). Arbetet har därför formaliserats och beslutats om på kommunal nivå, och utgör en del av kommunens större trygghets- och brottsförebyggande arbete.

Vid behov anordnas också SSPF Individ-möten, där olika representanterna från den operativa och den strategiska gruppen möter vårdnadshavare och en enskild ungdom utifrån vilka behov som identifierats. Individarbetet där faktiska individ-möten med ungdomar och vårdnadshavare genomförs i Knivsta kommun är en mycket liten del av deras SSPF-arbete, och det individarbete som pågår sker därför som en del av det löpande arbetet med generella och gruppinsatser. Arbetet på individnivå beskrivs av de som deltagit i det som utmanande, delvis beroende på att det sker så pass sällan och varje möte därför blir ett lärandetillfälle för alla inblandande. Det ses också som utmanande att göra dessa möten positiva och produktiva, och balansera samtal om ungdomars riskbeteende utan att det upplevs utpekande eller ifrågasättande av ungdomar och vårdnadshavare.

Varför individarbetet, åtminstone gällande individärenden, är småskaligt framkommer inte under intervjuerna, men är en fråga som de olika SSPF-grupperna själva bör diskutera och följa upp. Både i BRÅ:s informationsmaterial av SSPF (2022), Söderbergs licentiatavhandling (2016) och en omfattande utvärdering av SSPF-arbetet i Göteborg (Turner, Nilsson & Jidetoft, 2015) identifieras just arbetet på individnivå som en grundsten i SSPF. Individarbetet i Knivsta kommun sker i de löpande aktiviteterna och i verksamheterna, vilket innebär att det är relativt osynligt i utvärderingen. Om individärenden är något som grupperna vill arbeta mer aktivt med framåt är det viktigt att diskussioner också förs om de utmaningar som de medverkande SSPF-representanterna upplevt i mötet med vårdnadshavare, hur dessa ska hanteras, och hur individärenden följs upp på bästa sätt.

Vilka framgångsfaktorer går att identifiera i relation till detta arbetssätt?

Samverkan mellan olika verksamheter som styrs av olika lagstiftningar och kärnuppdrag är utmanande på många sätt. Det finns också en risk att samverkan ses som något positivt i sig, att själva upprättandet av en samverkan har ett egenvärde, utan hänsyn till faktiskt utfall (Söderberg, 2016). I Knivsta kommun beskrivs själva plattformen eller forumet som något positivt, för att det ger de olika verksamheter en plats och tid att utbyta information och knyta kontakter. De enkla kontaktvägarna och ökade möjligheterna till utbyte även utanför mötena identifieras därför som en av de största förtjänsterna med arbetet, där samverkansforumet alltså anses bidra till ett mer välfungerande, brottsförebyggande arbete.

SSPF i Knivsta har förekommit i olika former, och denna processutvärdering fokuserar på det arbetet som pågått sedan 2019. Detta arbete inleddes efter att brister i samverkan identifierats och ledde till en omstrukturering av arbetssättet till den form det har idag, med en operativ och en strategisk grupp. Den omorganisation, med en tydlig struktur och en uppdragsbeskrivning som tagits genom ett formellt beslut (Knivsta kommun, 2019), ligger i linje med BRÅ:s rekommendationer för att bedriva ett framgångsrikt SSPF-arbete. Att det finns en uppdragsbeskrivning för arbetet där uppdrag, ingående funktioner och verksamheter och i viss mån även aktiviteter beskrivs utgör en tydlig förtjänst i kommunens förbättringsarbete gällande SSPF (Knivsta kommun, 2019).

I intervjuerna beskrivs det att fokus sedan nylanseringen varit att den operativa gruppens arbete ska fungera väl, då det tidigare varit i just den operativa gruppen som problem funnits. Bland de intervjuade deltagarna beskrivs det löpande arbetet i den operativa gruppen som välfungerande, tack vare detta fokus och en hög kontinuitet bland deltagarna. En utvecklingsmöjlighet som identifieras är dock att den operativa gruppen inte har en ordförande vid utvärderingstillfället, till skillnad från den strategiska gruppen, vilket bidrar till en känsla att ingen verksamhet ansvarar för vissa frågor.

Vilka utvecklingsområden går att identifiera i relation till detta arbetssätt?

En breddad målgrupp

Samtliga deltagare i intervjuerna beskriver en utökad målgrupp, för att även inkludera barn i mellanstadieålder i arbetet, som ett tydligt behov. Hur denna utökning ska organiseras finns det dock ingen tydlig samsyn kring, utan flera förslag och idéer finns. Bland annat lyfts idén om att ha med rektorer och kuratorer som "gästspel" på möten till att börja med, för att se hur en utökad samverkan fungerar. En farhåga som lyfts är att grupperna ska bli för stora, vilket riskerar leda till brister i samsyn.

En fördel med ett utökat fokus på yngre åldrar är SSPF:s fokus på just tidig upptäckt. Knivsta kommun har, till skillnad från många andra kommuner, valt att inkludera gymnasieskolan i sitt arbete, där de ungdomar som berörs närmar sig vuxen ålder. Exakt vilken åldersgrupp som SSPF ska riktas mot är inte tydligt definierat i informationsmaterial om SSPF, däremot betonar BRÅ att SSPF-arbete oftast riktas mot grupper i riskzon och där riskbeteenden identifierats, vilket indikerar en yngre ålder (BRÅ, 2022). Målgruppen bör definieras utifrån

den enskilda kommunens behov och identifierade problem, men då samtliga intervjudeltagare är eniga om att det behövs ett aktivt arbete med yngre barn är detta något som grupperna bör ta ställning till formellt.

I uppdragsbeskrivningen (Knivsta kommun, 2019) definieras inte målgruppen utifrån ålder, däremot utifrån de funktioner som ska ingå i samverkan, nämligen rektorer för högstadiet och gymnasiet. För att formalisera en utökning av målgruppen behöver därför uppdragsbeskrivningen uppdateras för att spegla vilka funktioner som ingår, i linje med BRÅ:s rekommendationer om formella beslut för ett framgångsrikt arbete (BRÅ, 2022). Det kan även vara en god idé att se över de arbetssätt som finns i SSPF i Knivsta kommun idag för att undersöka om några behöver tillkomma eller åldersanpassa för att passa en breddad åldersgrupp. Även detta behöver det tas formella beslut om.

Utveckling av den strategiska gruppens uppdrag

Ett tydligt utvecklingsområde i SSPF-arbetet i Knivsta kommun gäller den strategiska gruppens uppdrag och arbete. Innan intervjuerna för utvärderingen genomfördes inledde den strategiska gruppen själva samtal om vad deras uppdrag bör bestå av, nu när den operativa gruppens arbete upplevs välfungerande och den strategiska gruppen har möjlighet att arbeta mer framåtblickande. Hur långsiktigt och framåtblickande detta arbete ska vara, samt hur omfattande, råder det dock delade meningar om inom gruppen. I dessa diskussioner blev det alltså tydligt att det finns brister i samsynen kring uppdraget och vad strategiskt arbete innebär.

Vidare lyfte flera intervjudeltagare att de upplever att det inte finns en tydlig förväntansbild på SSPF-arbetet från ledningsgruppen, vilket bidrar till att den strategiska gruppens uppdrag är otydligt. Gruppens arbete beskrivs mycket kortfattat i uppdragsbeskrivningen som att de ska ”se tendenser, ta fram problem-bilder, fokusområden samt analysera och utforma strategier” (Knivsta kommun, 2019). Även om vissa löpande aktiviteter som SSPF-grupperna ska genomföra beskrivs lämnas just det strategiska arbetets omfattning relativt okommenterat.

I Söderbergs (2016) licentiatavhandling om SSPF beskrivs de olika aktörerna grundlogiker, olika lagstiftningar som de förhåller sig till och skilda grunduppdrag som en grund för spänning i samverkan. De olika funktionerna som ingår i gruppen, med en blandning av chefsfunktioner och strateger, innebär att gruppens medlemmar arbetar på olika nivåer och utifrån olika logiker. Dessa faktorer innebär att de olika representanterna och verksamheterna kan delta i samverkansarbetet med olika förväntningar och målbilder, med följden att frustration uppstår när dessa inte uppfylls, om uppdraget och målsättningar inte formulerats tydligt redan på planeringsnivå.

Det är således viktigt att den strategiska gruppens uppdrag tydliggörs, både inom gruppen för att nå en ökad samsyn och formellt för att deras arbete ska kunna följas upp. Det behövs beslut om hur strategiskt gruppen ska arbeta, vilken form av strategiska beslut som gruppen har mandat att ta, vilka förväntningar som finns på arbetets resultat, och hur detta ska följas upp.

Avslutande kommentarer

Samverkansformen SSPF i Knivsta kommun har, i sitt nuvarande format, funnits i ungefär tre år. Under denna period har fokus legat på att få till ett välfungerande operativt arbete, vilket deltagarna i hög grad upplever som ett framgångsrikt arbete. Det faktum att arbetet omorganiserats för att fungera bättre utifrån kommunens förutsättningar och de olika funktionernas mandat och ansvarsområden tyder också på en lyhördhet och vilja att utveckla och förbättra arbetet.

Ett flertal utvecklingsmöjligheter har identifierats i den här processutvärderingen, där flera är mer eller mindre uppmärksammade inom grupperna. I vissa fall har utvecklingsmöjligheter benämnts av flera deltagarna, men ännu inte diskuterats formellt i grupperna, såsom ett utökande av målgruppen. Utmaningar såsom bristande samsyn gällande den strategiska gruppens uppdrag har uppmärksammats och ett arbete kan därför inledas. Det behövs fortsatta diskussioner inom och mellan de olika grupperna om vilka kommunikationskanaler som finns och bör finnas, vilket fokus man vill ha framåt både i fråga om ålder och individnivån, och hur det strategiska arbetet ska utformas framöver.

Likt SSPF-arbetet i Uppsala kommun (Pérez Aronsson, 2022) sätts inga tidsbegränsade, mätbara mål för SSPF-arbetet, utan målet med arbetet likställs med syftesformuleringen: att förebygga missbruk och kriminalitet och tidigt fånga upp ungdomar i riskzon. Denna avsaknad av mål förklaras bland annat genom det pågående utvecklingsarbetet inom framför allt den strategiska gruppen, och att denna grupps uppdrag ännu inte är helt tydligt. När uppdraget har tydliggjorts kan dock ett arbete med tydligare målsättningar inledas. En tydligare förväntansbild och tydliggjort uppdrag för den strategiska gruppen skulle kunna vara ett led i arbetet mot målsättningar. Att arbeta med tydligare målsättningar för arbetet skulle också kunna vara ett sätt att stärka samsynen i gruppen (BRÅ, 2022). Ett sådant arbete underlättar också för utveckling av uppföljning och utvärdering av SSPF-arbetet i kommunen.

Referenser

- Andershed, Anna-Karin & Andershed, Henrik (2019)** Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken. I *Barn och unga som begår brott eller riskerar att begå brott. Kunskapsstöd för socialtjänsten om att identifiera, utreda och bedöma behov*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Barucic, Mevla & Rosengren, Elin (2008)** *Utvärdering av SSP – samverkan mellan skola, socialtjänst och polis i Malmö*. Malmö: Malmö högskola. Studentuppsats.
- Boolsen, Merete Watt (2000)** *SSP-samarbejdet – udvikling og perspektiver*. Köpenhamn: Voldssekretariatet, Narkotikarådet and Det Præventiv Råd.
- BRÅ (2021)** *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis i brottsförebyggande arbete med barn och unga*. Brå rapport 2021:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BRÅ (2022)** *SSPF. Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Byttner, Cajsa & Olsson Tengvall, Lisa (2018)** *Samverkan i form av SSPF – är det rätt väg att gå?* Uppsala: Uppsala universitet. Studentuppsats.
- Denvall, Verner (2011)** Det sociala utvärderingslandskapet. I Blom, B., Morén, S. & Nygren, L. (Red.) *Utvärdering i socialt arbete: utgångspunkter, modeller och användning*, s. 37–54. Stockholm: Natur & Kultur.
- Knivsta kommun (2019)** *Uppdragsbeskrivning SSPF*. Knivsta kommun. Daterad 2019-10-16.
- Knivsta kommun (2022a)** *Statistik*. Knivsta kommun. Hemsida, uppdaterad 2022-10-18. [Statistik - Knivsta](#)
- Knivsta kommun (2022b)** *Årshjul och kalendarium för SSPF*. Knivsta kommun. Daterad 2022-03-02.
- Knivsta kommun (u.å.)** *Samverkan kring trygghet i Knivsta kommun*. Knivsta kommun. Utan datering.
- Kunskapsguiden (2019)** *Samverkan*. Uppdaterad maj 2019. Hämtad juni 2022 från: [Samverkan - Kunskapsguiden](#).
- Lieberman-Ram, Hélen (2022)** *Rigga för samverkan – en guide för dig som vill göra skillnad!* Nestor FoU-centers skriftserie nr. 03/22. Handen: Nestor FoU-center.
- Pedersen, Jørgen & Stothard, Blaine (2015)** The Danish SSP model: Prevention through support and co-operation. *Drugs and Alcohol Today*, 15(4), 231–242.
- Pérez Aronsson, Fanny (2022)** *Processutvärdering av SSPF i Uppsala kommun. Socialtjänst, skola, polis och fritid i samverkan för ungdomar*. Rapportserie FoU-S redovisar. Uppsala: FoU Socialtjänst och angränsande hälso- och sjukvård, Region Uppsala.
- Polismyndigheten (2022)** *Unga som begår brott – lagar och fakta*. Uppdaterad februari 2022. Hämtad juni 2022 från: [Unga som begår brott | Polismyndigheten \(polisen.se\)](#)

Skolverket (2022) *Gymnasieelevers pendling mellan hem- och skolkommun: Knivsta kommun, verksamhetsår 2021*. Skolverket. Hämtad december 2022 från: [Gymnasieelevers pendling mellan hem- och skolkommun per huvudman \(skolverket.se\)](https://www.skolverket.se/om-skolverket/utredningar-och-utredningsrapporter/2022-01-13-gymnasieelevers-pendling-mellan-hem-och-skolkommun-per-huvudman)

Söderberg, Christina (2016) *Individriktad brottsprevention – om SSPF och viljan att samverka*. Linköping: Linköpings universitet. Licentiatavhandling.

Turner, Russell, Nilsson, Åsa & Jidetoft, Nina (2015) *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk*. FoU 2015:2. Göteborg: FoU i Väst.